

עב א טור א"ח סי' כה:
עב ב מ"ב מהל'
מגילה הלכה יב סגן
עשין ד טו"ט ע"ה סי'
חל טע"ט טו:
עד ג טו"ט ע"ה עס סימן
חל טע"ט ד:
עה דמ"י פ"ו מהל' סי'
ה' י"פ"ח ע"ה עס הלכה
ד סגן עש"ה טו"ט ע"י ע'
סי' ע"ה טע"ט ג ד:
עו ה' ד טו"ט ע"ה סי'
חל טע"ט ג:

רבינו חננאל

וילכו גם אחיו וגו'.
היינו דאמרי אינשי תעלא
בזמנא סגיד ליה אלו כולן
פשוטות הן: עשרת בני
המן צריך למרינהו
בשימה אחת ונקרא את
המגילה מ"ט כולו כי
הדרי נפקי נשמתייהו. ו'
דיוותא צריך למימתיהו ר'
דכולו בחד זקפא
אזוקפוי. כל השירות
נכתבות אריח על גבי
לבינה ולבינה ע"ג אריח
אבל עשרת בני המן
ומלכי כנען נכתבין אריח
ע"ג אריח ולבינה ע"ג
לבינה. מ"ט אמר ר' אבהו
כדי שלא תהא תקומה
במפלתן של רשעים:
דברי הצומות וזעקתם
ומאמר אסתר קיים דברי
הפירוש. אמר רב יוסף
גדול ת"ת יותר
מהצלת נפשות ממדרכי
דמעיקרא קא חשיב ליה
בחד ארבעה ובסוף חשיב
ליה בחד חמשה שנאמר
אשר באו עם זרובבל
ישוע נחמיה וגו' ובסוף
כתיב הבאים עם זרובבל
ישוע נחמיה עזריה
רעמיא נחמני מרדכי
בלשן. למה נקרא שמו
בלשן שידע ע' לשונות.
רצוי לרוב אחיו מלמד
שפירשו ממנו מקצת
סנהדרין: דברי שלום
ואמת מלמד שצריכה
שרשות כאמיתה של
תורה. (א) אמר משמיה
דרב גדול ת"ת מבנין
בהמ"ק. שב"ז שה' ברוך
בן נריה קיים לא
הניחו עזרא ועלה. ועוד
אמר משמו גדול ת"ת
מכבוד אב ואם שכל
השנים שהיה יעקב בבית
עבר ולמד תורה לא
נעשו עליהן. מנא הני
מילי אמר ר' יוחנן

יבש"ב בו. גרסי' ולא גרסי' זרעו: כמה צוארין היו לו לבנימין. לא
גרסינן שכן דרך המקרא לכתוב לוארי לשון רבים על חלקת לוארי
(גלגלית ה) צכה על לוארי: שיגר לו יין. לפי שדעת זקנים נוחה
הימנו זה הדבר הטוב לו מן הכל: תעלא. שועל: בעדיניה. אם
תראה שעתו מולחח: תעלא. קרי'
ליה יוסף" לפי אחיו מאי ציוריה
מלחחיה: אורה זו תורה. שגור
עליהן המן שלא יעסקו בתורה: זהו
יום טוב. קיימו עליהם ימים טובים:
זו מילה. ועל כל אלה גזר:
אמרתך. זו מילה שניתנה במאמר
ולא ציור ויאמר ה' אל אברהם
ולחיה את צריתי תשמור (גלגלית ה)
ומלכו" שדוד שמה עליה שנאמר
למלכ על השמינית (מהלס ו)
כשהיה צדיק המרמץ וראה עלמו
בלא תורה ובלא מצות כיון (שנסמל"ב)
צמילה שמה"ע: עשרת בני המן
ועשרת. הוכרת שמונת ומינה
הסמוכה לחריהן כלומר (ג) נשמתי
נפלו כחשד: זקפא. פורק"א צלעו
צל"ט אחד זה למטה מזה: אריח.
הוא הכתב: לבינה. הוא חלק
שהוא כפליים מן הכתב והאריח
חזי לבינה: ש"א תהא דהם תקומה.
שלא יהא להם מקום להרחיב לעדיו
תחתי: מלמד שבא מלאך ב'.
שהרי התחיל לדבר בלשון כעס וסופו
אמר מה שאלתך: הכי גרסינן אמר
רב נחמן יאמר בפה מה שנכתב
בספרים. ולא גרסינן אמרה לו'
והכי פירושה סדר המקראות כך
הוא" וקבל היהודים את אשר
המלו לעשות" כי המן בן המדמה

האגגי וגו' וצוה לפני המלך אמר עם הספר וגו' ומרדכי" כתב
אליהם שיעשו פורים כי המן זקק לאבדס ומה שצאת אסתר לפני
המלך [להחנות לן] כל זה יאמר שנה שנה: עם הספר. שמהל
מגילה כחצה לפניהם צעקת קריאה: באמיתה של תורה. כספר
חורה עלמו שרטוט הלכה למשה
מסיני: דברי הצומות וזעקתם ומאמר
אסתר. כך סמוכים המקראות:
שפירשו ממנו. לפי שצטל מדברי
חורה ונכנס לשכרה: מעיקרא.
צימי כורש כשעלה (עס) ורובל מן
הגולה ומרדכי עמו וגמנו כספר
עזרא" כ"ד שנה היה צינ מנין למנין
צימי כורש לדיוש האחרון ולפי
שנעשה מרדכי שר צימתיס ירד
מחצותו אלל חכמים: שב"ל זמן
שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא
ועלה. שיש לך לחמיה למה לא עלה
עזרא עם זרובבל צימי כורש עד
השנה השביעית לדיוש האחרון
לאחר שנבנה הבית כמו שכתוב
עזרא ויצא ירושלם חחדש החמישי
היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ו)
וצמדת שהיה לומד תורה מפי צרוך
בן נריה צצבל וצרוך לא עלה מצבל
ומה שס צרוך השנים הללו ודלמתי
לעיל" צרוך נחנצא צנת שחיס לדיוש
צצבל היה מתנצל וסולח ספרים
לירושלים: יעקב למד תורה י"ד
שנה צצב עבר כשפירש מאציו ללכת
לחן ולא נעשו עליהן על כבוד אציו
וצמאר כל השנים שנשמה צצב
לן וצדך נעשו כדמפרש ואזיל:
למה

רבי אלעזר תעלא בעדיניה סגיד ליה
אלעזר מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד נר אחד
היאך יכול לכבות עשרה נרות. (א) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן
הוא אומר" כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר" ושמחת בחגך. ששון זו מילה וכן הוא
אומר" שש אנכי על אמרתך ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר" וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
ויראו ממך" ותניא רבי אליעזר הגדול אמר" אלו תפלין שבראש" ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן
אמר רב אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת צריך למרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולוהו בהדי
הדרי נפקו נשמתייהו אמר רבי יוחנן ג'יו דיוותא צריך למימתחה בזקפא" כמורדיא דלברות" מאי
טעמא כולוהו בחד זקפא אזוקפוי אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא יכל
השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח
על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט שלא תהא תקומה למפלתן" ויאמר המלך לאסתר המלכה
בשושן הבירה הרגו היהודים אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך וסמרו
על פיו" ובבאה לפני המלך אמר עם הספר אמר אמרה מיבעי ליה אמר
רבי יוחנן אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר" דברי שלום ואמת
אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד" שצריכה שרטוט
כאמיתה של תורה" ומאמר אסתר קיים מאמר אסתר אין" דברי הצומות
לא אמר רבי יוחנן (ב) דברי הצומות ומאמר אסתר קיים (את ימי"ה) הפורים
האלה. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי
לרוב אחיו לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת
סנהדרין אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב
ליה למרדכי בחד ד' ולבסוף בחד מעיקרא כתיב" אשר באו עם
זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב" הבאים
עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיא נחמני מרדכי בלשן אמר רב
ואיתמא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן
נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד
תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נעשו" דאמר מר

(א) שנת י' ע"ש וע"ש
בתרי" ד"ה ונתגלגלה,
(ב) עיין לקמן כו"ג. (ג) ע"י
רש"י עה"ת שם,
(ד) נרכות ו. מן. (ה) טוטה י.
חולין פט. מנחות לה;
(ו) ע"י כ"מ פו. כפי
רש"י שם. (ז) ע"י מוס'
גיטין ו: ד"ה אר"י ומוס'
טוטה י: ד"ה כחצה
ומוס' מנחות לב;
ד"ה ה' [הא.]. (ח) מנחות
דף מג"ו. (ט) כדליתא
מנחות מג. (י) ע"י
ריב"א, (י"א) אסתר ט
כב-כה. (י"ב) טו ע"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן
הכי קאמר דברי
הצומות: (ב) רש"י ד"ה
עשרת וכו' ללומר
עשרתם נפלו כחלד:
(ג) תב"ש ד"ה אמרה
וכו' מלמד הספר שאמר
לעשות:

גליון הש"ס

גמ' ששון זו מילה.
עיין שם דף קל ע"א
כתיב" ד"ה ע"ש: רש"י
ד"ה באמיתה. כפי"ה
עצמו. ע"י מנחות דף לב
ע"כ מדי"ה הא מורדכי:

תורה אור השלם

(א) ומרדכי יצא מלפני
המלך בלבוש מלכות
תבנית וזרזר וצפרת
הב גדולה ותכריד בוץ
וארמון והעיר שושן
צדקה ושמחה:
[אסתר טו. י]

ויפלו על צוארי בנימין

אחיו ויבך ויבנומן בכה
על צואריו:
[בראשית מה. יז]

והנה עיניכם ראות

ועיני אחי בנימין כי פי
המדבר אליכם:
[בראשית מה. יח]

וילכו גם אחיו ויבנו

וילכו גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

והנה גם אחיו ויבנו

והנה גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

והנה גם אחיו ויבנו

והנה גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

והנה גם אחיו ויבנו

והנה גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

והנה גם אחיו ויבנו

והנה גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

והנה גם אחיו ויבנו

והנה גם אחיו ויבנו
לפניו ויאמרו הגנו לך
לעבדים: [בראשית ג. יח]
(א) ויאמר השבעה לי
וישבע לו וישתחו
ישראל על ראש
המטה: [בראשית מו. לא]

רבי אלעזר תעלא בעדיניה סגיד ליה
אלעזר מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד נר אחד
היאך יכול לכבות עשרה נרות. (א) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן
הוא אומר" כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר" ושמחת בחגך. ששון זו מילה וכן הוא
אומר" שש אנכי על אמרתך ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר" וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
ויראו ממך" ותניא רבי אליעזר הגדול אמר" אלו תפלין שבראש" ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן
אמר רב אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת צריך למרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולוהו בהדי
הדרי נפקו נשמתייהו אמר רבי יוחנן ג'יו דיוותא צריך למימתחה בזקפא" כמורדיא דלברות" מאי
טעמא כולוהו בחד זקפא אזוקפוי אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא יכל
השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח
על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט שלא תהא תקומה למפלתן" ויאמר המלך לאסתר המלכה
בשושן הבירה הרגו היהודים אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך וסמרו
על פיו" ובבאה לפני המלך אמר עם הספר אמר אמרה מיבעי ליה אמר
רבי יוחנן אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר" דברי שלום ואמת
אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד" שצריכה שרטוט
כאמיתה של תורה" ומאמר אסתר קיים מאמר אסתר אין" דברי הצומות
לא אמר רבי יוחנן (ב) דברי הצומות ומאמר אסתר קיים (את ימי"ה) הפורים
האלה. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי
לרוב אחיו לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת
סנהדרין אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב
ליה למרדכי בחד ד' ולבסוף בחד מעיקרא כתיב" אשר באו עם
זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב" הבאים
עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיא נחמני מרדכי בלשן אמר רב
ואיתמא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן
נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד
תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נעשו" דאמר מר

רבי אלעזר תעלא בעדיניה סגיד ליה
אלעזר מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד נר אחד
היאך יכול לכבות עשרה נרות. (א) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן
הוא אומר" כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר" ושמחת בחגך. ששון זו מילה וכן הוא
אומר" שש אנכי על אמרתך ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר" וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
ויראו ממך" ותניא רבי אליעזר הגדול אמר" אלו תפלין שבראש" ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן
אמר רב אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת צריך למרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולוהו בהדי
הדרי נפקו נשמתייהו אמר רבי יוחנן ג'יו דיוותא צריך למימתחה בזקפא" כמורדיא דלברות" מאי
טעמא כולוהו בחד זקפא אזוקפוי אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא יכל
השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח
על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט שלא תהא תקומה למפלתן" ויאמר המלך לאסתר המלכה
בשושן הבירה הרגו היהודים אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך וסמרו
על פיו" ובבאה לפני המלך אמר עם הספר אמר אמרה מיבעי ליה אמר
רבי יוחנן אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר" דברי שלום ואמת
אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד" שצריכה שרטוט
כאמיתה של תורה" ומאמר אסתר קיים מאמר אסתר אין" דברי הצומות
לא אמר רבי יוחנן (ב) דברי הצומות ומאמר אסתר קיים (את ימי"ה) הפורים
האלה. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי
לרוב אחיו לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת
סנהדרין אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב
ליה למרדכי בחד ד' ולבסוף בחד מעיקרא כתיב" אשר באו עם
זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב" הבאים
עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיא נחמני מרדכי בלשן אמר רב
ואיתמא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן
נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד
תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נעשו" דאמר מר

צריך לאומרו בנשימה אחת.

נראה דהיינו לכחילה
אלל צדיענד ילא:

אמרה

לפני המלך אמרה לו מלמד הספר
(ג) שעמו לעשות ולשלוח צלל המדינות
אמרה לו עוד ישנו מחשבתו
הרעה" דכיון דקאמר צוהה אמר
משמע שיש לנו לומר מה שאמרה:
הדרן עלך מגילה נקראת

היהודים על ראשו ותלו אותו
דברי הפרים האלה ונקבב בספר:
(א) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ב) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ג) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ד) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ה) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ו) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ז) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ח) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ט) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(י) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יא) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יב) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יג) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יד) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יז) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יח) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(יט) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כ) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כא) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כב) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כג) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כד) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כה) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כו) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כז) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כח) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(כט) ל' קנים את ימי הפרים האלה
(ל) ל' קנים את ימי הפרים האלה

שהוא מוהל ובעל ברית מילה, ומכ"ש אליה הנביא שהוא מלאך הכרית. וכמה יודע ח"פס א"ס הוא שם חרמאי או שם ישראל, כבר מבואר בכל"י גיטין ובספר שמות דכל שמות לעושים מסיימים באלף ושמות לה"ק מסיים ב"ה"י לבסוף, ע"כ חרבונו שם חרמאי על חרב וחנית, וחרבונו שם ישראל אליה מלאך הכרית. —

ומרדכי ילא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור היינו ליצית תכלת ולבן, ועטרת זהב גדולה

רמז שהיתה גדולה ולא הגיה מקום להנחת תפילין כי ה"י י"ט חה"מ ופטור מהפנין לכמה פוסקים, ותכריך בן מדת החסד לישראל וארנמן ארום דם לעמלקים וארנמן הוא מרכבו ארנמן כידוע ר"ת אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל — והעיר שושן להלה ושמה, כי כ"י מורי בהפלא"ה כי תרי"ג מלות א"ס תחשוב שבת ל"ט יה"י תרי"א מלות גמטריי תרומה, ואמרת א"ס תחשוב ג"ז מלות דרבנן יה"י תרי"ח ורמז והדת נתנה בשוש"ן גמטריי תרי"ח. ולהיות עדיין לא ה"י פורים והנוכה א"כ ליכא אלא תרי"ג גמטריי שוש"ן להלה ושמה. [ע"י לעיל לפי זכור תקפ"ח י"ד"ה תרומה]. ליהודים היחה אורה אחז"ל זה תורה בכלל, ושמה זו שמה י"ט חה"מ של פסח, וששון זה מילה מי שה"י לו בן למול וע"כ הקדים שמהת י"ט שנהג בכל אדם משא"כ ששון זה מילה, ויקר אלו תפילין מאוחר למילה מפני שלא נתחייבו בתפילין באותו היום שהוא חה"מ כ"ל. —

בתי בתהלים קפ"טל י"י א"ן ערוך אליך אגידה ואדברה עלמו מספר זכה ומנחה לא הפלת אזנים כרית לי עולה ומטאה לא שאלת אז חמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי לעשות רלונך אלקי הפלתי ותורתך בתוך מעי בשרתי לדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת — ומסיים אתה ה' אל תאחר עי"י בפנים. יש לפרש כל הענין על נס אסתר שלא ה"י בזמן בהמ"ק וא"ן עולה וא"ן קרבן רק הקב"ה העמיד מלך קשה כהמן לעוררם בתשובה. והו"ו זכה ומנחה לא הפלת רק אזנים כרית לי לשמוע ולקבל ע"י מלך קשה, אז אמרתי הנה באתי כמשחז"ל [מגילה ז.]. שבקשה אסתר לקבוע לדורות ולכתוב מגלה וה"י קשה לחז"ל לחדש דבר עד שמלאו רמז כתוב זאת מ"ש בתורה זכרון מ"ש בניאים, בספר מ"ש במגלה נמלא שאינו דבר חדש כי כבר נרמז בתורה, והיינו אז אמרתי הנה באתי בדבר חדש, ובאמת כבר במגלת ספר כתוב עלי דכתיב בתורה ספ"ר זכרון בספר לרנוז על מגלת אסתר, והתועלת בזה שיקבלו התורה עתה בחפן ורלון ולא באונס והיינו לעשות רלונך אלקי הפלתי דייקא, ותורתך בתוך מעי משתה ו"ט במקום הנחת סעודת איסור של אותו רשע, והיינו בתוך מעי — בשרתי לדק בקהל רב ר"ת ב"ב"ר שיקרא המגלה בלבוז ומצט"י כל המלות בשבילה והיינו שפתי לא אכלא בשום אופן מלקרות המגלה כי היא דוחה כל המלות, ומסיים אל תאחר כי באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין מ"ט ולא יעבור כתיב. — (*)

בעזרה"י מה שהגני ה"ת פ' תצודה ופורים תקצ"א פ"ק.

ואתה תלוא וגוי, כבר כתבתי לעיל [בדרוש לז' אדר תקל"א לפ"ק] במדרש ז"ש"ה זית רענן יפה פרי תואר מה היות כותשין וכו' ואח"כ נותן שמנו כך ישראל אחר כתיבתה ויסורי נעשים זך למאור, וכל היינו טעמא שבמי המן ה"י ע"י יוס ב"ן אגרות הרעים של המן

(*) ע"י במהר"ם ש"ף בחי' בסוף מס' חולין בעניני מגלת אסתר ד"ה המן סאדים וכו' פירש נ"ב פאוקן תהלים הגיל ע"ג מגלת אסתר לאגרות

שני, ולריך תחלה מחיית עמלק והזמין המן ומרדכי לפונדק ח' שיתגרו זה בזה וכשגור המן על כל היהודים נלסטר מרדכי כי השב תגלגלין חובה ע"י חייב ונתעלל במלות מסירת נפש בללס הראשון ועכשיו נתגלגל חוב כל ישראל על ידו, ע"כ לבש שק ואפר ולעק ועשה מה שעשה — והאלקים חשבה לטובה לגלגל זכות ע"י זכאי כמותו להחיות עם רב בתשובה שלימה ולמחות זרע עמלק ולבנות בית ה'.

שמחה ומשחה ו"ט אחז"ל [מגילה ה:]: י"ט לא קבלו עליהו, נ"ל מרדכי השב בהגיע זמן בנין בית שני יעלו כל ישראל כחומה ויה"י גאולה שלימה ולא שום עבדות אח"כ והך מלחמה דהמן אתחלתא דהך גאולה היא ע"כ ראוי לעשותו י"ט באיסור מלאכה כי כל שביתה זכר לציאת חירות מעבדות — אך ישראל בעו"ה לא ראו לעלות כ"א ד' רבוא וע"כ אמר עזרא כי עבדים אנחנו ובעבודתינו לא עזבו חלקינו וכל ימי בית שני היו עבדים לפרס ויון ולתומיים ע"כ אין מקום לשבות ממלאכה ע"כ י"ט לא קבילו עליהו. — ונ"ל ליתן טעם הגון שחלה במקום חומה מימות יב"ה, כי עיקר י"ט הוא ביום ט"ו מנוחה ששן כי מה יועיל מנוחה כל העולם אם בבירת המלך פדין א"ס מלחמה כוער ע"כ אין שמה לכל ישראל אלא ביום ט"ו — והיות כוונת מרדכי שבמהרה יתקבלו כל ישראל גוי אחד לאר"ס וישכנו בעריהם בא"י ויה"י רוב עיירות גדולות מהמוקפי חומה מימות יב"ה י"ט יוס ט"ו לרוב ישראל והפרז' שבציבותיהם כדי שיסקפו מים ומזון ביום פורים למוקפים הניחו להם יוס י"ד, אך בעו"ה לא עלו ורוב העולם קורים ב"ד ומיעוט בט"ו והולרכו להקדים עוד יוס הכניסה לכפרים. וזה נ"ל קרוב לאמת בעו"ה. —

אם מזרע היהודים מרדכי, יראה שדקדקו לומר מזרע ולא בקיבור א"ס מיהודים, כי שם יהודי הוא על שם מלכות בית דוד, והקורא עלמו ישראלי הוא שם משפחתו ויהוהו מ"שאל אך יהודי הוא על שם מלכותו שהוא מהכשמיים לקול מלך יהודה, ואחרי אשר כ"ג הגלה ישראל והסיר מהם הוד מלוכה א"כ המתיחס עוד אחר אותו המלכות הוא כעומד במרדו ודעתו לשוב אל מלכותו, א"כ זה המרדכי אעפ"י שדבר טוב על המלך שלא ימיתוהו בנתן ותרש, מי"מ מורד במלכות הוא ויש לו להמן עדיין פתחון פה להפיל את מרדכי, אך א"ס הוא באמת מזרע היהודים ומשפחת שבט יהודה כאשר אחז"ל [שם י"ב]: אעפ"י שאביו מצנימין מי"מ אמו מיהודה א"כ יש לו תימן ביחוסו אחר יהודה, והיינו דא"ל א"ס מזרע יהודה הוא הן מלך א"כ או מלך אמו לא חוכל לו. —

ויבהילו אחז"ל [שם ט"ו]. שהביאוהו בזהלה פ"י ולא ה"י לו שכל להתישב לקון העץ אשר הקים לתלות מרדכי אשר המלך חפץ ביקרו וע"י אמר חרבונו גם הנה העץ וגוי עומד בבית המן ועדיין לא הסירו אעפ"י שידוע שהמלך חפץ ביקרו וע"כ החליט המלך תלוהו עליו:

ויאמר חרבונו, כי במנות הלוי במדרש שאלי הנביא התלבש בדמות חרבונו ואמר הוא ז"ל ע"כ נשתנה שמו לעיל כתי' בזהח חרבונו באל"ף והכ"ל כתי' ב"ה"י לומר שאלי התלבש בו ע"ש ולא נתן טעם לשינוי זו ומה עכ"ה לכאן, ולע"י כי חרבונו לשון בעל החרב וצא"ה הוא ס"י לרלון והורג נפשו כעשו על חרבך תחיה, אך א"ס יתואר ישראל בשם כזה בעל חרב רומז

יִהְיֶה רָצוֹן רַבְּכֵי הַרְכָּשֵׁהָ אַחֲשֵׁת־רָנִים יֵצְאוּ מִבְּהַלִּים
 וְדַחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ וְהִדְתָּ נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה:
 ס וּמֶרְדֵּכִי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת
 תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטָרֶת זָהָב גְּדוּלָה וְתַכְרִיךְ בּוּיָן
 וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשַׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה: טו לַיהוּדִים
 הָיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשּׁוֹן וְיָקָר: י וּבְכָל מְדִינָה
 וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ:

ביאור הנר"א ז"ל

ששון מ) הוא אחר שמחה כמ"ס בגמרא
 שמחה הוא שהולך למלוא חפץ שמחה וששון
 הוא אח"כ בשכר החפץ צידו וששון בלב
 ו"ס שמחה היא עדיפנא מינך דכתיב שמחה
 וששון ליהודים וששון אמר אלא עדיפנא מינך
 דכתיב ששון ושמחה ישיגו פי' ששניהם אמת
 כי בזמן הזה הולכין אחר השמחה להשיג
 אותה הוא שמחה תחילה אבל הששון הוא
 החפץ שרולין להשיג אבל לעתיד לבא אי"ה
 יהי אחר שישגו הששון יהיו הולכין להשיג
 עוד שמחה וזה ששון ושמחה ובלב השו"ס
 וא"ס ושניהן תורה והן ד' דברים ה"ע וכאן
 נחקקים במרדכי הוה גביר לאחיק כי מתחלה
 איש יהודי ואח"כ נתעלה כי מרדכי היהודי
 כו' וישראל צו' דברים והעיר שושן כו' ליהודים
 היתה כו':

אשר (יז) דבר המלך ודתו מגיע פי'
 בהמדינה דהיינו מקום שיושבין
 האחשדרפנים בא אליהם דבר המלך עלמו
 אבל

יד) מבוהלים ודחופים פי' שהיו מבהילים
 אותם כדי שלא ידעו מה
 זאת כי לא היו נותנין להם מנוחה:
 טו) ומרדכי ילא כו' בלבוש מלכות כו'
 מלכות פי' עלית של מלכה
 כמ"ס בזוהר עטיפא דמלכותא תכלת הוא
 תכלת שבגילית וחור הוא הלבן שבגילית
 ועטרת זהב גדולה היא תפלין שצראש ותכריך
 בזן הם הרצועות שכורכין בהם. וארגמן הם
 תפילה של יד כי מתפילה של ראש לתפילה
 של יד ד' דרגין לט):

טז) ליהודים היתה כו' פי' כי ישראל
 לריכין אותות המיד והם
 אות מילה ואות תפילין. ותורה היא הממולע
 ושבת זה הוא עלמו אות וזה מ"ס אורה זו
 תורה שמחה זו יו"ט וזה נגד אות שבת וששון
 זה מילה. ויקר זו תפילין ותורה כלל מכולן
 לכן ר"ת של אלו גימטריא תורה ור"ת הוא
 כלל של כל התיבה. ואמר שמחה וששון כי

לט) ע"י תיקונים כ"ז ע"ב צ' ע"י ליקוטי ביאור רע"מ דע"ה ע"א ליקוטי וזה"ח
 דקע"ב ע"ב ס"י קכ"ה צ' ספרא דלניעותא פ"ה נ"ח ע"א צ' אדרת אליהו דברים צ' י"ג
 ד' היכלה צ' פקודי ליון י"ז ד' י"ד ע"ב. תיקונים ד' קס"ו ע"ב תיקון ו' ד' פ"ז ע"ב א'.
 וזה חדש ד' י"ז ע"ב א'.

מ) ע"י היכלות היכל צ' פקודי ליון י"ב כ' א' דבה"י א' ט"ז ל"א חזקוני א' ט"ו דבר
 אליהו על איוב ג' כ"א משלי י"א י' כ"ג כ"ד צ' י"ד עיין הקדמה על אדר"ג היכלה א'
 פקודי ליון ט"ז ד' כ"א ע"א. וע"י אדרת אליהו בלק פ"ז שס דברים פ"ב ופ"ז האזינו
 פל"ה ספרא דלניעותא פ"ב ל"ה ע"ב א' ומשלי ט"ו כ"ה.

- ד. הקפיד שהנשים לא ישבו בסוכה זולת בלילה הראשונה.
ה. הנשים לא בירכו לישוב בסוכה.
ו. הי' נוהג ליתן לשורר מערבית בתוך סעודת הלילה.
ז. **בחול המועד הניח תפילין.**
ח. בליל שמיני עצרת לאחר שאכל סעודת קבע ירד מן הסוכה לדירת קבע ואכל מיד אחר שנכנס לחדרו ענבים ושאר פירות וישן שם בדירתו.

(ד) שו"ת מי יהודה סוס"י ה' מביא בשם מורו הגאון מטשעטשעוויץ ז"ל ששמע משמי' דמרן החת"ס שהחמיר והקפיד על הנשים שלא ישבו בסוכה, ומסיק דבלילה הראשונה לא הקפיד, וכן משמע מהחתן סופר שמובא במנהג הבא, ועיי' עוד בהשמטות לחתן סופר ח"ב (י"ם תשכ"ג) עמ' קס"ה מעמודי הספר עיי"ש (לכ"ז העיר רעי הרב זאב פלדמן הי"ו) אולם עיי' לעיל פ"ח או' י"א "כל בניו ובנותיו חתניו וכלותיו אכלו עמו בסוכה" (ומקורו מחוט המשולש עיי"ש). וצ"ע לפי"ז מש"כ במי יהודה הנ"ל.
(ה) חתן סופר שער הגדילים והכלאים סי' כ"ג שאמרה לו אמו ברתא דמרן החת"ס שמעולם לא ראתה בבית אביה שבירכו הנשים, עיי"ש באריכות בנידון זה.
(ו) דרכי משה החדש עמ' כ"ד במכתבו של הגר"י גינז אב"ד אפי' וכ' שם שמקובל מאביו שמנהג זה קבל החת"ס מרבו בעל ההפלא"ה והוא קבלו מהמגיד והמגיד קבלו מהבעש"ט הק' וכן נהג תלמידו המהר"ם שיק וראה בזכרון יהודה מנהגי תלמידו האמרי א"ש, ועיי' לעיל פרק ח' אות ב'.
(ז) באר מרים בהקדמת מכתב סופר ח"א שכן נהג המכת"ס שכל מנהגיו עפ"י אביו החת"ס ומביא גם שם וכשהי' אחוז הד' מינים בידו במשך כל התפילות הי' מעוטר בתפילין בתפלת שחרית וכן נהג תלמידו המהר"ם שיק מובא בדרכי משה החדש וציין שם: ועיי' מזה באריכות בשלחן מלכים סי' י' סעי' כ"ה וגם בט"ב הניח [המהר"ם שיק] תפילין בצנעא קודם שהלך לביהכ"נ ועיי' באה"ט רס"י תקנ"ו בשם מהר"ם גאלאנטא ע"כ בדמ"ה. ועיי' בשו"ת חתן סופר סי' קכ"ז באריכות ובשו"ת לבושי מרדכי (או"ח מהדו"ת) סימן קכ"ג. ובשדי חמד אסיפת דינים מערכת חוה"מ אות י"ד בארוכה. וראה ספר מקראי קודש לרבי יחיאל מיכל גולד אשר כל הספר דן בנידו"ז. ועיי' בדרשות חת"ס עמ' קנ"ד בד"ה והיינו וכו'.
(ח) מרן הכתב סופר בשו"ת האו"ח סוס"י ק"כ עיי"ש באריכות,

(ו) **כל עסקיו ע"י עממין**. כתב השו"ע [סי' תקכו ס"א]:
 מת המוטל לקצרו אם הוא ציו"ט ראשון
 יתעסקו בו עממין, וכו', וכ"ז בעשיית קצר וארון
 ותכריכין אבל להלבישו ולהחם לו מים לטהרו ולהוליאו
 ולשמרו בקצר מותר ע"י
 ישראל.

(ז) **כל עסקיו ע"י ישראל**. כתב השו"ע [סי' תקכו
 ס"ד]: ציו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו
 ביום שני של ראש השנה ואפילו לא אשתהי, וכו', דיו"ט
 שני לגבי מת כחול שווה רצנן, ואפילו אפשר בעממין
 יתעסקו בו ישראל. וכתב
 הרמ"א אצל באשכנז
 וצמדינות אלו אין נוהגים כן
 אלא כל היכא דאפשר
 בעממין עושין הקצר והארון
 והתכריכין ע"י עממים ושאר
 הדברים עושים ישראלים כמו
 ציו"ט ראשון אצל אם אי
 אפשר בעממין מותר לעשות
 הכל ע"י ישראלים.

קעג

**מת ביום טוב ראשון (ו) כל עסקיו
 ע"י עממין^כ, ביו"ט שני (ז) כל
 עסקיו ע"י ישראל^כ. ומותר להלינו
 ליו"ט שני כדי שיתעסקו בו
 ישראל^כ. [והוא כד' הראב"ד
 שהביא הב"י סי' תקכו].**

קעד

(ח) אין מניחין תפילין בחולו של

ובתב צביאור הגר"א:
 אבל וכו', דשרי
 צמחוך צין הולאה צין הצערה
 כמ"ש בפ"א, ואף לדעת תוס'
 [דלא אמרינן מחוך להמיר
 שלא לצורך כלל, אלא צעינן
 צורך קנת] לצורך מצוה מותר,
 כמו ס"מ [דאיתא צבינה יב.
 דמותר להוליא ס"מ ציו"ט],
 ושריפת חמץ [דמבואר דהוי
 צורך קנת ע"י תוס' פסחים

ובתב צביאור הגר"א:

ואפילו אפשר,

כמ"ש כחול שווהו וכו', ר"ן.

ועוד דאם איתא דוקא צמקוס שאי אפשר א"כ למה
 מתירין אפילו לא אשתהי [הא אפשר להמתין עד
 למחר].

[ביאור הגר"א סי' תקכו ס"ק י"א]

(ח) אין מניחין תפילין בחולו של מועד. כתב

השו"ע [סי' לא ס"ב]: בחול המועד גם כן

אסור להניח תפילין מהטעם הזה בעצמו, שימי חול

המועד גם הם אות. וכתב הרמ"א, ויש אומרים שחול

ה.]. אצל הרבה חולקין ע"ז וכן הרמב"ן [בספר תורת
 האדם] ורשב"א [סי' כב] אסרינן אפילו ההולאה, דהוי
 כאזנים [דאסור להוליא אזנים אף לז"ה, כדאיתא צבינה
 יב.], שאין לומר צו מחוך ואע"ג שהוא מצוה, שריפת
 קדשים יוכיח, וכ"כ הר"ן שז"ש יתעסקו צו עממין, ולא
 קאמר יקצרו אותו עממין, משמע] כל עסק [יהיה ע"י
 עממין ולא הותר לישראל כלל].

[ביאור הגר"א סי' תקכו סק"ד]

מקורות וביאורים

ישראל, אלא ס"ל דבכל גווני מותר ביו"ט שני ע"י ישראל.
 כת. השו"ע בסי' תקכו ס"ב כתב מת ביו"ט ראשון אסור
 להלינו עד יו"ט שני כדי שיתעסקו בו ישראל, ובביאור
 הגר"א שם סק"ו ציין לדברי הגמ' בסנהדרין [מו:]: מנין
 למלין את מתו שעובר בלאו וכו', והיינו דדעת השו"ע דאין
 לעבור על איסור של הלנת המת בשביל שיתעסקו בו ישראל
 ביו"ט שני. אבל הב"י [שם] הביא בשם הראב"ד, שצויה
 להלין מת ביו"ט ראשון עד יו"ט שני כדי שיתעסקו בו
 ישראל, ומבואר דלא חייש לאיסור לינה, וכן מבואר כאן
 במעש"ר דהגר"א ס"ל כהראב"ד. וסברת הראב"ד ורבינו
 היינו משום שאמרו בסנהדרין [מו.]. דאם הלינו לכבוד
 להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו, וס"ל דמה שמניחו
 ליו"ט שני, כדי שיתעסקו בו ישראל, הוי כ"הלינו לכבודו",
 דוודאי יותר כבוד הוא לו כשיתעסקו בו ישראל משיתעסקו
 בו עממין.

כו. לאפוקי ממש"כ השו"ע בסי' תקכו ס"א דהבערה והוצאה
 לצורך המת מותר ביו"ט ראשון גם ע"י ישראל, דאמרינן
 מחוך שהותרו לצורך הותרו נמי שלא לצורך, אבל הגר"א
 ס"ל דגם הוצאה והבערה לא התירו, כמבואר בביאורו
 [המובא בליקוטי הגר"א], וזהו שכתב במעש"ר, מת ביו"ט
 ראשון "כל עסקיו" ע"י עממין. והיינו אפילו הוצאה והבערה.
 והמשנ"ב [שם ס"ק יב] כתב וז"ל: ודע דאף שהמחבר
 העתיק לסעיף זה בלא פלוגתא, יש כמה ראשונים שחולקים
 בזה, ואומרים שלא התירו חכמים לישראל בזה בשום דבר,
 כיון דסוף סוף צריכים אנו לעכו"ם לעיקר עסק הקבורה
 יעשה גם שארי דברים, וכ"ה דעת הרדב"ז בתשובה, וכן
 נוטה ג"כ דעת הגר"א בביאורו, עכ"ל.
 כז. כמבואר בשו"ע סי' תקכו ס"א, וכפי שהוכיח רבינו
 בביאורו שם [המובא בליקוטי הגר"א], ולאפוקי מהמנהג
 שהביא הרמ"א שם דבאפשר ע"י עממין אין עושים ע"י

וכן הרא"ש בהלכות קטנות [תפילין סי' טו] דחה רח"ה זו, וכן תוס' דמנחות ל"ו ז' ד"ה ילאו כו', וע' תוס' דמ"ק י"ט א' ד"ה ר' יוסי כו' ובעירובין ל"ו א' ד"ה ימים וכו'. ואין לדעה זו עיקר כלל, דמה שהביאו תוס' בעירובין שם משמעות קלח

מסוגיא דספ"ק דצ"נה גזי משלחין כלים צין תפורין כו' וקאמר לאתויי תפילין כו' [וקאמר שם שהן לנורך המועד] ע"ש, ליתא דט"ס צמתניחין, דצירושלמי פ"ק דמס' צ"נה מפורש להדיא צמתני' אע"פ ש"אין" לנורך המועד וכן צ"ל צמתני' הג"ל וא"כ אין משמעות כלל צקוגיא הג"ל ע"ש.

[ביאור הגר"א סי' לא סק"ג,

ד]

(ט) קורין המגילה בציבור.

עיי' בשו"ע שלו סי' תצ סק"ד, [הובא בליקוטי הגר"א בסמוך]. ושמעתי שהקשה חכם אחד לרבינו זצ"ל אם

איתא שקריאת המגילות הללו הוא חיוב כ"ב, אין

המועד חייב צתפילין, וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם צמועד ולנרך עליהם וכו'.

ובתב צביאור הגר"א: בחול המועד כו'. [שימי חול המועד גם הם אות] ר"ל צמנה וסוכה. [ועי'

צמעש"ר להלן סי' קפה מש"כ דיש קיום מצוה צאכילת מצה כל מצעה ע"ש], וכ"כ בהלכות גדולות וספר העמים צסס הגאון [דאין מניחין תפילין צחוה"מ] וכ"ה צזהר מדש [שיר השירים נ"א ג', דאין מניחין תפילין צחוה"מ].

וי"ש אומרים כו'. כמ"ש צמו"ק י"ע א' [די"א שכותבים סת"ס צמועד, וע"כ היינו להניחם צמועד] ^{אוצר החכמה} דחי להניחן לאחר המועד מה לי לענמו מה לי לאחרים. אצל אין רח"ה מזה כלל דר"מ ור"י לטעמייהו דאית להו צפ' צתרא דעירובין [צ"י: דצנת ויו"ט זמן תפילין הן [וא"כ צודאי צמניחם תפילין צמועד], וכמ"ש צ[תוס'] מו"ק [י"ג].

מועד [עיי' בשו"ע שלו סי' לא סק"ד] כ"ט. ומכבדים את המועדות בכסות נקיה ובאכילה ושתיה קרוב ליום טוב גמור^ל. ומקפיד על הנוהג בו מנהג חול כמו האומרים במוצאי יום טוב לחול המועד "גוט וואך". ופשיטא שלא לישב בחנות או שאר פרגמטיא, שאינו מותר כי אם בדבר האבד. ובאסרו חג מודרו מאד להניח תפילין בבקר בבקר.

קעה

בשבת חול המועד פסח וסוכות, ובשבעות יום ב', אחר יוצרות קודם אין כמוך^ל, (ט) קורין

מקורות וביאורים

תקראו אותם מקראי קדש. ומבואר דצריך לקדש את חול המועד בכסות נקיה ואכילה ושתיה.

ומ"ש "קרוב ליו"ט גמור", נ"ל דהנה כתב המגן אברהם בסי' תקל וז"ל: כתב התניא, חייב לכבדו [לחווה"מ] במאכל ובמשתה וכסות כשאר יום טוב עכ"ל. וכתב בשער הציון [שם סק"ד] דמש"כ התניא "כשאר יום טוב", צ"ב, דברמב"ם משמע דדין כבוד ועונג ליכא אלא ביו"ט, ולא בחווה"מ, ובע"כ דמה שאמרו במכילתא דצריך לכבדו באכילה ושתיה וכסות נקיה היינו לכבדו יותר מימות החול בכל זה, אבל אינו מחויב לדמותו לגמרי ליו"ט, עכ"ל. וזהו שכתב במעש"ר "קרוב ליו"ט גמור", אבל לא ממש כיו"ט. לא. מבואר דנוהגים לקרוא את המגילה קודם קריאת התורה, ואעפ"י דקריאת התורה הוי תדיר לגבי קריאת המגילה, י"ל דרק באופן שדרגת החיוב שוה, וא' תדיר וא' שאינו תדיר, אז נאמר הכלל "תדיר ושאינו תדיר קודם", אבל קריאת המגילות לא הוי חובה גמורה כמו

כט. כתב הטור [סי' לא]: וחולו של מועד יש מסתפקין בו אם הוא זמן תפילין, ומניחין אותן בלא ברכה, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מניחן ומברך עליהן, ע"כ. והשו"ע [שם ס"ב] כתב, דבחול המועד אסור להניח תפילין שימי חול המועד הם ג"כ אות. ובבית יוסף מבואר טעמו, דמאחר שבתלמודא דידן לא נתפרש דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום ועשה על דברי רשב"י צוזהר הקדוש, המפליג כ"כ באיסור הנחתן. והרמ"א שם כתב דהמנהג להניח בחווה"מ ולברך. אבל רבינו נהג כדעת השו"ע עפ"י הוזה"ק, ועוד ראשונים, דס"ל שאין להניח תפילין בחווה"מ, ובביאורו [המובא בליקוטי הגר"א] דחה את ראיות הסוברים דצריך להניח בחווה"מ, ע"ש.

ל. מ"ש "בכסות נקיה ובאכילה ושתיה" הוא עפ"י לשון המכילתא [פרשת בא, שמות יב, טז]: מקרא קדש - קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, ואין לי אלא יו"ט ראשון ואחרון, ומניין אף בחולו של מועד ת"ל אלה מועדי ה' אשר

הלכות שבת סימן שמג שדמ

תלג באר הגולה

משום שבות: הגה ויש אומרים דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך (ו) צריכים להפרישו (תוספות פרק כ"כ). (ח) ויש אומרים דלא שייך חינוך לבית-דין אלא לאב בלבד (ב"י). וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אף-על-פי שאינו צריך תשובה כשיגדל, מכל מקום (ט) טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר (ה) לתשובה ולכפרה אף-על-פי שעבר קודם שנעשה בו עונשין (פסקי מהרא"י סימן סב):

שדמ דין ההולך במדבר בשבת, ובו ב' סעיפים:

א (א) *ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעה ימים (ב) מיום שנתן אל לבו שכחתו, ומקדש השביעי (ג) בקידוש והבדלה; (ד) **ואם יש לו (ה) ממה להתפרנס (ו) אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו, *ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו, (ז) כדי פרנסתו *מצומצמת, (ח) ומותר לילך בו בכל יום,**

א שבת ס"ט מימרא
וברייתא ב שם
ממשעות הגמרא
ג הר"ן שם ד שם וכן
כתבו תוספות והרא"ש
בתירוק שני

03/09/2018

באר היטב

לשתות, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל או ישתה ממנו, אבל אם התינוק אינו חולה כ"כ, ישאנו לחוץ ולא יכניס החמץ לבית כלל, ועמ"ש בסי' ת"ן ס"ק יא, ועמ"א: (ה) לתשובה. קטן שגנב או שהזיק ראוי לבית-דין להכותו כדי שלא ירגיל בה, אבל אין צריך לשלם אם אין הגניבה בעין, ב"ח. ועיין ט"ז ובספר חסידים סימן תרצב:

(ב) כדי פרנסתו. ואם יש לו לחם אסור לבשל דאין כאן פיקוח נפש,

ביאור הלכה

ואדרבה מחינן בדיה, ויש תקנה, ליתן להתינוק חומש וסידור שישא לבית-הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד:

* ההולך במדבר וכו'. והוא הדין אם שכת באיזה חודש עומד או מנין הימים של חודש בניסן סיון תשרי, ויצויר זה כימים שאין הלכנה נראית וכדומה, דזה גס-כן אי אפשר לידע ולהכיר הימים-טובים, ואינו יודע מתי חל המועדות, צריך לנהוג מספק בקדושה עד שידע שיצאו הימים-טובים [פ"מ"ג במ"ז]: * ואז יעשה מלאכה וכו'. כתב בחוספת-שבת, דאם יכול להתענות יום אחד בלי סכנה אסור לו לעשות מלאכה באותו יום, דאין כאן פיקוח נפש. ועיין בספר בגדי-ישע שחולק עליו וסובר דאין צריך לסגף עצמו בתענית, כדי שיוכל למהר לצאת מן המדבר, ועוד האריך, עיין שם: * מצומצמת. לכאורה

דין מצווין להפרישו שלא יארע תקלה על-ידו, אבל אין צריך לשלם אם אין הגניבה בעין. וכל זה מדינא, אבל לפני משורת הדין, בין שחבל בו בגופו (יח) או שהזיק לו בממונו, צריך לשלם לו [ט"ז וח"א וכן משמע מהגר"א]:

א (א) ההולך במדבר. והוא הדין אם נשכה בין העובדי-גילולים ונשכה יום שבת ממנו [ירושלמי], אך לפעמים בזה יכול לברר מחשבותם באיזה יום חל שבת שלנו: (ב) מיום שנתן וכו'. רוצה לומר, מיום שנפל בלבו הספק מתי הוא שבת, (ג) ואותו היום גופא הוא יום ראשון למנין ששת ימי החול: (ג) בקידוש והבדלה. דהיינו שעושה קידוש על הפת והיין כדין. ותיקנו חכמים זה (ג) לזכרון, שלא תשתכח תורת שבת ממנו. ואם אין לו, יקדש על-ידי התפלה, דהא התפלה הוא מתפלל של שבת ביום זה, כמו שכתב הפרי-מגדים, ויוצא בזה מדאורייתא אפילו אם היום הוא באמת שבת, כמבואר לעיל בסימן רעא במשנה ברורה, עיין שם, וגם יבדיל בתפלה, שאומר 'אתה חוננתנו', (ג) ויוצא בזה על-פי הדחק מצות הבדלה: (ד) ואם יש לו וכו'. היינו אפילו אין לו (ד) כי אם לחם בעלמא, שוב אסור לעשות מלאכה אצל בני השיירא להשתכר בשביל תבשיל, דהלא אין כאן פיקוח נפש: (ה) ממה להתפרנס. דהיינו מכספו שיש לו, או שיוכל למכור איזה חפץ, (ה) או שיוכל להשיג בהקפה מבני השיירא עד שיגיע למקום ישוב, או כמתנה מאצלם: (ו) אסור לו. רוצה לומר אפילו בכל ששת הימים, דהא כל יום הוא ספק שבת, ואף-על-גב דרוב הימים הוא ימי חול, (ו) זה מקרי קבוע, דהא יום שבת מינוכר לכל הוא: (ז) כדי פרנסתו מצומצמת. אכל יום נמי קאי, שאינו רשאי להשתכר ממלאכה יותר. ואפילו ביום הששי שלו כדי להכין על יום השביעי שלו שלא יצטרך לעשות בו מלאכה, (ז) גס-כן אסור, דשמא היום הוא יום שבת ולמחר יהיה יום חול, ואיך יחלל בדבר שאינו נוגע לפיקוח נפש, אבל כדי פרנסה מותר, שנוגע לפיקוח נפש, שאם לא יעשה מלאכה ימות במדבר ברעב. ובדיעבד אם הרויח ביום אחד יותר מכדי פרנסתו, אסור לו למחר לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו [תו"ש]: (ח) ומותר

שער הציון

(ז) חיי-אדם, וכן מוכח מרבינו ירוחם, עיין שם: (ט) כן הוא לשון החיי-אדם. וכאמת על האב מוטל להפרישו מאיסורא אפילו במילתא דרכנן משהוא בר-הבנה, וכמו שכתב בעצמו בסעיף ג. עיין שם, והאי דנקט משהגיע לחינוך, משום מילתא דרישא נקטיה: (י) אחרונים: (י) פרי-מגדים: (יח) אפילו ההיזק היה רק בענין גרמי בעלמא. כן משמע מהט"ז והגר"א: (ב) ב"ח: (ג) רש"י ור"ן, וכווננו בזה לתרץ האיך התיירו לו לברך ברכת קידוש והלא על-כ"ל-פניו מידי ספיקא לא נפקא, ועל זה פירש לזכרון וכו': (ג) ברכות ל"ג: (ד) ט"ז: (ה) פשוט, דכל טעדיקי דאית ליה שלא יצטרך לחלל שבתות וכן לעבור שאר עבירות מחוייב לעשות: (ו) מנ"אברהם: (ז) גמרא:

ה ממוא ריבא שם

(3) (ט) *אפילו ביום שמקדש בו: ב [*] ה'היה יודע מנין יום שיצא בו, כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע (י) באיזה יום יצא, מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה (יא) ביום שמיני ליציאתו, שביום כזה יצא מביתו, דבודאי לא יצא בשבת, וכן ביום חמשה עשר וביום עשרים ושנים וכן לעולם:

שערי תשובה

[*] היה יודע מנין יום כו'. עיין בשו"ת מהר"ם די בוטין סימן נח דאף בכהאי גוונא מונה הו' מיום השביתה, ושם נתן טעם למה לא הותר במלאכה שלשה ימים שסמוך ליציאתו כיון דאין יוצאין שלשה ימים קודם שבת, ע"ש. ועיין במור וקציעה באותם שנוסעים תחת קוטב שהיום מתארך חורש וכ'

ביאור הלכה

למה לא הרשוהו שירוויח ביום אחר או בשני ימים הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיוכל לשכות אחר-כך ארבעה וחמשה ימים ממלאכה, שעל-ידי-זה קרוב שיקיים מצות שבת כדן תורה, מה שאין כן עתה שהוא עושה בכל יום ויום, בוודאי יתחלל שבת במלאכה דאורייתא? יש לומר, דעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת, דנוגע לו בכל יום לפיקוח נפש, ועל-כן זה עדיף יותר משיעשה יום או יומים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק כרצונו. ונוכל ללמוד מזה לענין איש הצבא שהוצרך לו מטעם הממשלה הרוממה לעשות איזו מלאכה דאורייתא, ויוכל לעשות זה בערב-שבת-קודש, ובוודאי מחוייב לעשות כן כדי שלא יצטרך למחר לחלל שבת, וכמו שכירנו בשער-הציון, אך שלא היה לו פנאי בכל היום עד בין-השמשות, שמוטב לו לעשות המלאכה למחר אף שאו הוא יום שבת בוודאי, שאו הוא מוכרח לזה ואין עליו איסור, מה שאין כן עתה הוא מחלל שבת כרצונו בספק. ויש לדחות, דבענינו הוא שני ימים, מה שאין כן הכא דהוא יום אחד, מה נפקא-מינה בין תחלת המעט-לעת של שבת לאמצע המעט-לעת, מוטב יותר שיקדים, דאפשר שינצל על-ידי-זה מחילול שבת, וצריך עיון:

* אפילו ביום שמקדש בו. ולענין תפילין, נראה לעניות דעתי דחייב להניח בו, דהא רוב הימים הם ימי חול וצריך למיזל בתר רובא, ומה שעושה קידוש הוא רק לזכרון בעלמא כדפירש רש"י, ומה שאסור במלאכה בכל יום, אפשר משום דעשאוהו רבנן כקבוע, ואפילו אם נאמר דיום זה של שבת הוא בכלל קבוע גמור מדאורייתא והוי כמחצה על מחצה, מכל מקום מידי ספיקא דאורייתא לא נפקא, ואפילו לדעת המגן-אברהם דסבירא ליה דיום שביעי אסור אצלו בעניני שבותין כמו ביום טוב שני, זהו רק לחומרא אבל לא להקל, ואף רביוס טוב שני פטור גם מתפילין, התם שאני, דעיקר התקנה נתקן לכל ישראל כדי שלא יבואו לחילול יום טוב, ועשאוהו כיום טוב גמור [לכד לענין מת דמותר להתעסק בו] כדי שלא יבואו לזלזל בו, ויש כח ביד רבנן לעקור דבר-תורה בשב ואל תעשה, ותדע, דהלא נתקן יום טוב שני אפילו לדין דבקיאין בקביעא דירחא, מה שאין כן בזה ששכח יום שבת, לא עשו רבנן כלל תקנה אצלו לעקור המצוות דאורייתא ששייך על ימות החול. ועוד יש סברא לחייבו, דהלא פטור דשבת הוא מפני שהם עצמם אות, ואם-כן זה שעושה בו מלאכה לפרנסתו אין בו היכר [ולא מסתבר לומר דבקידוש לכד הוא ההיכר, דהא עיקר האות הוא דהקדוש-ברוך-הוא שבת ממלאכתו ביום השביעי והוא גם-כן שוכת]. ואין לומר דאם-כן כל תולה שיש בו סכנה שמותר לחלל שבת יהיה חייב בתפילין, ועל-כרחך משום דשוכת בשאר עניני מלאכות שאין תועלת לו לרפואתו שייך בו שם אות, ואם-כן הכי נמי בענינו, הרי לא הותר לו כי אם המלאכה שצריך לו להרויח לפרנסתו כדי שלא ימות במדבר כרעב, ואף גם זה בצמצום, זה אינו, דשם הוא אות והיכר מה שבכל יום הוא מותר בכל מלאכות לעשותן והיום אסור, מה שאין כן בזה, ששוא אצלו יום שביעי זה לכל הימים, דבכל יום הוא גם-כן אין מותר בשום מלאכה; וגם אפשר דשם הוא אות כמה שכל ישראל שוכתים באותו יום, מה שאין כן בזה, אך מכל מקום לא ברירא סברא זו כל-כך, אך מפני טעם הראשון יש לחייבו, ואך בעת התפלה של שבת לא יניח התפילין כדי שלא יהיה תרתי דסתרי. וגם, דאי לאו הכי יתקן הגמרא דמינכר שהוא שבת כמה שאינו מניח תפילין, לתירוץ שני של התוספות דכמה שהוא בשב ואל תעשה גם-כן מינכר שהוא שבת, כן נראה לעניות דעתי:

שער הציון

(ט) כן משמע מן הפוסקים וכן כתב הגר"ז: (ט) ומזה נוכל ללמוד בזמננו דאם נתנה הממשלה הרוממה מלאכה לאיש הצבא שתהיה עשויה מתוקנת ליום השבת בצהרים, מחוייב להכין המלאכה מקדם כדי שלא יצטרך לחלל השבת, דהרי הממשלה לא צותה שיעשה דוקא ביום השבת, וכן נוכל ללמוד מסימן זה כמה הלכות המצויות בענין זה: (* ונראה קצת באיזה מקום נזכרו [ויש הרבה יותר ממה שזכרתי כאן, אך קצרה ידי כעת להעתיקם]. (ט) החורש בסימן שלו. (3) הוורע (ג) הקוצר בסימן שלו. (ד) המעמר בסימן שמ. (ה) הדש בסימן שכ. (ו) הוורה בסימן שיט. (ז) הבורר גם-כן בסימן זה. (ח) הטוחן בסימן שכא. (ט) המרקד בסימן שכד. (י) הלש בסימן שכא ושכד. (יא) האופה וכן מבשל בסימן שיח ובסימן רג ורנד ורנד ורנד ורנד. (יב) הגוז בסימן שמ, ובסימן שכח סעיף לא. (יג) המלכן בסימן שב. (יד) הצובע בסוף סימן שכ. (טו) (טז) הקושר והמתיר בסימן שיח. (יז) (יח) התופר והקורע בסימן שמ. (יט) הצד בסימן שטו. (כ) השוחט, גם זה שם בסעיף ח ט. (כא) המפשיט בסימן שכז. (כב) המולח והמעבד בסימן שכא ובסימן שכז. (כג) המשרטט העתקתי בסימן שמ. (כד) הממחק בסימן שכח סעיף ו ובסימן שב סעיף ח ועוד בכמה מקומות. (כה) המחחק בסימן שכב. (כו) (כז) הכותב והמוחק בסימן שמ. (כח) (כט) הכונה והסותר בסימן שיג שיד שטו. (ל) המכבה והמבעיר בסימן רנה ובסימן שלר. (לב) המכה בפטיש בסימן שבת ובסימן שמ ועוד בכמה מקומות. (לג) המוציא מרשות לרשות יבואר אם ירצה השם מסימן שמה והלאה. ויתר הששה אבות מלאכות ביארתי אותם מעט פה בסוף סימן זה: סליק.

באר היטב

ט"ז: (3) אפילו. אבל שאר איסורי דרבנן אסור לו לעשות, ועמ"א ועיין במהר"ם גלאנט"י בספר קרבן-חגיגה סימן לח:

חדשים ויש ששה חדשים, יש למנות ו"ו ימים של כ"ד שעות שוות שלנו:

משנה ברורה

לילך. אפילו (ט) כמה פרסאות, שאם ישאר כמדבר לעולם יחלל שבת וימות בארץ גזירה: (ט) אפילו ביום שמקדש בו. כדי למהר לצאת מן המדבר, אבל שארי איסורים אפילו אינו רק שבות דרבנן אסור לעשות ביום השביעי שלו [מ"א], ובאליה רבה מיקל בשכות אפילו ביום השביעי שלו, כיון דהוא רק ספיקא דרבנן: ב (י) באיזה יום יצא. ועל-כן אסור לעשות תיכף מלאכה, דשמא יצא ביום שני ושלישי והיום יום שבת, וכן ביום ששי ושביעי, דשמא יצא ביום ראשון ושני: (יא) ביום שמיני ליציאתו. אבל ביום תשיעי אסור, דהגם דאין דרך לצאת מביתו בערב-שבת, דלמא מיקלע ליה שיירא ונפק בערב-שבת, ואם-כן יום תשיעי ליציאתו הוא שבת, אבל ביום שמיני וכן כלילו מותר. וכתבו האחרונים, דאם יכול לעשות מלאכה באותו יום שיספיק לו להתפרנס מזה (ט) כל השבוע, אסור לעשות מלאכה כל השבוע:

(* והנה עד סימן זה ביררנו בעזרת השם במשנה ברורה כל האבות-מלאכות ותולדותיהן [וגם השכותין שגדרו חז"ל

דאמרינן פ' אלו נאמרינן שאין הכהנים רשאים לעקור רגליהן עד שסיים שליח ציבור ברכת שים שלום והיה סובר דקודם אמן לא נסתיים הברכה כדלעיל:

סימן קי

החזן כשמחזיר י"ח בקול רם קודם שהתחיל אם אומר שומע תפילה נראה ה' שפתי תפתח יש לו לש"צ להחזיר ולומר משום דאמרינן פ"ק דברכות כיון דתקינו רבנן כתפילה אריכתא דמי אבל שומע תפילה הואיל וכבר אמר קודם תפלתו אין צריך לחזור ולומר אפילו במנחה ובמוסף מסתמא הוא הדין שחרית וערבית שלא אמרו בתחילה קודם תפילת עצמו דלא מפלגינן:

סימן קיא

אשירי פ' גיד הנשה אומצי ביעי ומזרקי פליגי רב אחא ורבינא בכל התורה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והילכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והילכתא כרב אחא לקולא ולמה לא אמר בקיצור הלכה כדברי המקיל. לא ידענא מאי קשה לך אשירי לישנא דתלמודא נקט כדאיתא להדיא התם בגמרא ותלמודא גופיה לא קשה כלל אמאי לא נקט בקיצור דיש לומר דמש"ה מפרש דכל דוכתא דרב אחא לחומרא ורבינא לקולא נ"מ למירמי דידיה אדידיה כהיא דשילהי מס' שבת דפליגי במוקצה מחמת מיאוס דרב אחא אוסר ורבינא שרי אי אשכחן שום דוכתא דכותה דסבר לחד מינייהו איפכא כדאשכחן כמה אמוראי דאיירו בעניני דמוקצה קשיא דידיה אדידיה:

בתוס' ושם מוכח דאסור לדבר אפי' בלא טעם דמרבבה בברכה וכן באשירי פ' כיסוי הדם משמע קצת כמו בתוספות:

סימן קח

איור החסד

לפי טעם סמ"ג מכח שני עדים מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן משום אותו טעם כי הא דאמרינן פ' המפלת אמרה תורה מילה לשמנה פרש"י אבל לא לשבעה ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים פי' שהן אסורין בתשמיש המטה ולפי זה אם ילדה בזוב שצריכה ז' נקיים לאחר שבעת ימי לידה וכי ס"ד שיהא הבן נימול לארבע עשר וכאלה רבות בתלמוד:

סימן קט

מי שמתפלל בלחש בעת שליח ציבור חוזר ובעת שסיים שליח ציבור ברכה שיש לענות אחריה אמן באותו פעם לא סיים היחיד תפלתו שהיה לו לענות אמן אך טרם שסיימו הקהל לומר אמן סיים תפלתו אם יכול לענות ג"כ אמן. נראה דאם סיים תפלתו קודם שכלתה עניית אמן מפי רוב הציבור יכול לענות אמן עמהם דעניית אמן נמי מן הברכה היא כדאיתא פ' שלשה שאכלו דקאמר תלמודא מ"ש מפי רוב העונין משום דאכתי לא כלתה ברכה ופרש"י דעניית אמן נמי מן הברכה היא וכן שמעתי מפי מורי הקדוש מה"ר אהרן ז"ל שהקפיד על הכהנים שהיו עוקרים רגליהם קודם שסיימו הציבור לענות אמן אחר ברכת שים שלום משום